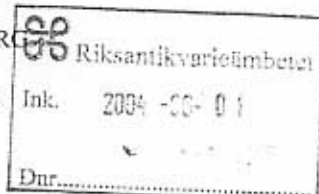




Thorshammars Werkstads AB  
c/o Norbergs kommun  
Box 25  
738 21 NORBERG



inkl. delg. kvitto

**Byggnadsminnesförklaring av Thorshammars verkstad, Hinsebo 1:7,  
Norbergs socken, Norbergs kommun, Västmanlands län**  
(2 bilagor)

**Beslut**

Länsstyrelsen beslutar att förklara byggnaderna på rubricerad fastighet som byggnadsminne.

Byggnaderna är markerade på bifogad karta, se bilaga 1: verkstaden med gjuteri och smedja (1), kontors- och magasinsbyggnad (2), kolhus (3), tvättstuga (4) och avträde (5). Uppmåtningsritningar, planlösningar och situationsplan förvaras i Länsstyrelsens akt.

Med stöd av 3 kap 2 § KML meddelar Länsstyrelsen samtidigt följande skyddsbestämmelser:

1. Byggnaderna (1- 5) får inte flyttas eller rivas, vare sig till sin helhet eller delar därav.
2. Byggnaderna (1- 5) får inte byggas till, byggas om eller på annat sätt förändras till sin exteriör.
3. Byggnadernas (1- 5) stommar får inte byggas om eller ersättas med andra material.
4. I byggnaderna (1 och 2) får planlösningen inte ändras.
5. I byggnaderna (1 och 2) får fast inredning inte borttagas, flyttas eller på annat sätt förändras. Fast inredning innefattas av 2 kap 1-3 § jordabalken och dit räknas t ex dörrar, fönster och maskinell utrustning som remtransmission, svarvar, såg- och bormaskiner.
6. Byggnaderna (1-5) skall i samråd med Länsstyrelsen underhållas så att de inte förfaller. Vård- och underhållsarbeten skall utföras på ett sådant sätt att de kulturhistoriska värdena inte minskar. Underhållet skall ske med material och metoder som är anpassade till byggnadernas egenart.
7. Det i bilaga 1 markerade skyddsområdet får inte ytterligare bebyggas eller förändras utan tillstånd från Länsstyrelsen. Området skall hållas i sådant skick att byggnadsminnets karaktär och utseende inte förvanskas.

2004-05-25 beslöt... M.P.  
Lupia Kullik = B.M. reg. A. m. /

U:\en\lans\BIM\Oppna\Thorshammarsbeslut.doc

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	E-mail
721 86 VÄSTERÅS	V. Ringvägen 1	021-19 50 00	021-19 51 60	lansstyrelsen@u.lst.se



### Redogörelse för ärendet

Fråga om byggnadsminnesförklaring väcktes den 16 november 2001 av Västmanlands läns museum. Länsstyrelsen meddelade inskrivningsmyndigheten för notering i fastighetsregistret den 20 november 2001.

Länsstyrelsen deltog i ett möte om Thorshammars verkstads framtid den 21 mars 2003. Representanter för Thorshammars Werkstads AB, Föreningen Thorshammar, Västmanlands läns museum och Framtidshyttan medverkade.

Platsbesiktning utfördes den 2 december 2003 av Anna Olsfelt och Ulf Nordh, Länsstyrelsen och Peter Ström, Framtidshyttan. Skriftligt samråd angående utformningen av skyddsbestämmelserna och skyddsområdet hölls med ägaren, Thorshammars Werkstads AB.

Remiss med skyddsbestämmelser och skyddsområde skickades den 19 mars 2004 till Thorshammars Werkstads AB, Föreningen Thorshammar, Bertil Eklöf, Norbergs kommun och Västmanlands läns museum. Föreningen Thorshammar och Västmanlands läns museum inkom med skivelser utan någon erinran mot förslaget. Norbergs kommun och Thorshammars Werkstads AB inkom med skrivelser där de stödjer förslaget för byggnadsminnesförklaringen. Thorshammars Werkstads AB förutsätter att byggnadsminnesförklaringen inte kommer att inkräkta på planerna att skapa ett levande museum genom att använda maskiner i verkstadsdelen. Norbergs kommun anför att en byggnadsminnesförklaring inte får motverka syftet att skapa ett levande museum där maskinerna i verkstadsdelen kommer att användas. Norbergs kommun är angelägna att denna problematik belyses i handlingarna som bifogas beslutet.

Riksantikvarieämbetet har under hand tillstyrkt förslaget med skyddsbestämmelserna och skyddsområdet.

### Motivering

#### Historik

År 1870 flyttade Per Erik Pettersson till Kärrgruvan utanför Norberg och startade en mindre tillverkning av metallvaror. Han hade tidigare arbetat på Skultuna Messingsbruk. År 1874 arrenderade han en spiksmedja och vattenfall i Hinsebo, kallad Thorshammar, och fortsatte sin verkstadsproduktion där. År 1876 ombildades firman till att bli ett aktiebolag. Genom sina kontakter i Skultuna fick han flera arbetare att börja jobba i Thorshammar och år 1878 arbetade 20 man i verkstaden och som mest arbetade 33 man i företaget.

Thorshammars verkstad tillverkade ljuskronor till kyrkor, ljusstakar, kranar, kaffepannor, lödrör, smörjkannor m.m. i främst mässing. Mässingen man använde kom från början från Skultuna bruk och senare från Svenska Metallverken i Västerås. Verkstaden drevs av vattenkraft, först genom vattenhjul och sedan genom turbin. Verksamheten var i full gång till



år 1968 och därefter avvecklades den successivt. Maskinverkstaden var i bruk fram till in på 1980-talet, då utfördes endast reparationer och putsning av äldre kopparsaker. Thorshammars Verkstads AB är sedan år 1989 ett kommunalt ägt bolag och Norbergs äldsta kvarvarande aktieföretag.

#### Beskrivning av byggnaderna

Byggmästare Axel Engborg från Kärrgruvan ledde bygget av Thorshammars verkstad. Verkstadsbyggnaden är uppförd i slaggsten i en medeltidsinspirerad arkitektur, vanlig i slutet av 1800-talet. De två gavlarna är mer artikulerade än långsidorna och har en symmetrisk uppbyggnad som avslutas med tre krön. Gjuteridelen är den äldsta delen, från år 1885. Maskinverkstaden och smedjan förstördes i en brand år 1886, med återuppfördes strax efteråt. Maskinverkstaden och smedjan bildar den största huskroppen och gjuteriet ligger i en vinkel ut från denna. Verkstaden drevs av vattenkraft, först genom vattenhjul och sedan genom en turbin. Efter en brand år 1918 införskaffades en del nya maskiner och transmissioner. Det ursprungliga taket var klätt med svartplåt men efter branden ersattes det med tvåkupigt lertegel. Även fönstren byttes ut och gjordes större. Interiört i verkstaden har endast mindre förändringar ägt rum sedan slutet av 1800-talet och turbinen och remtransmissionen gick att använda fram till 1970-tal.

Kontors- och magasinsbyggnaden samt kolhuset uppfördes under 1880-talet i skiftesverk. De är i stort sett oförändrade och i kontors- och magasinsbyggnaden finns färdiga produkter, tillverkade i verkstaden, förvarade. Avträdet uppfördes i början av 1900-talet medan tvättstugan återuppfördes på 1970-talet, då den tidigare tvättstugan förstörts av värfloeden.

#### Kulturhistoriskt värde

I Länsstyrelsens och Västmanlands läns museums industriminnesinventeringen från år 1999 utpekas Thorshammar som så skyddsvärd att en byggnadsminnesförklaring är väl motiverad.

Thorshammars verkstad är utförd i en tidstypisk tegelarkitektur med användning av slaggstensmaterial. Verkstaden är ett bra exempel på hur en mindre industri på landsbygden under industrialiseringen kunde se ut. Genom den välbevarade miljön ges en bild av hur arbetsmiljön tedde sig för arbetarna i verkstaden och hur arbetet organiserades.

Det miljöskapande värdet är stort eftersom alla byggnader runt verkstaden finns bevarade. Den välbevarade interiören, med detaljer och fullständig maskinell utrustning, är mycket kulturhistoriskt intressant. Lösa inventarier och arkivmaterial går inte att skydda genom kulturminneslagen i dag, men de är värdefulla i ett pedagogiskt och upplevelsemässigt perspektiv.



Länsstyrelsen sammanfattande bedömning

Thorshammars verkstad är en anläggning som är bevarad i sin helhet, både vad det gäller exteriör och interiör, och som besitter stora kulturhistoriska värden. Dessa värden är främst byggnadshistoriska, industri- och teknikhistoriska samt socialhistoriska. Värdena förstärks av den höga graden av ursprunglighet samt av det pedagogiska värde som helhetsmiljön ger. Thorshammars verkstad uppfyller därmed väl kraven i 3 kap 1 § KML - "synnerligen märklig genom sitt kulturhistoriska värde" - för att få förklaras som byggnadsminne.

Med anledning av vad Norbergs kommun och Thorshammars Werkstads AB anfört i sina remissvar daterade den 20 april 2004 respektive den 10 maj 2004 erinrar Länsstyrelsen om följande. Verksamhet får givetvis bedrivas inom byggnader som skyddas genom en byggnadsminnesförklaring under förutsättning att skyddsbestämmelserna anknutna till förklaringen iakttas och således på sätt att syftet med förklaringen inte motverkas. Om det finns särskilda skäl får Länsstyrelsen enligt 3 kap 14 § KML lämna tillstånd till ändring av byggnadsminnet i strid mot skyddsbestämmelserna. Länsstyrelsen får ställa de villkor för tillståndet som är skäligen med hänsyn till de förhållanden som föranleder ändringen.

**Övriga upplysningar**

Länsstyrelsen lämnar råd ifråga om underhåll. Även Västmanlands läns museum kan rådfrågas.

Enligt 3 kap 21 § KML gäller detta beslut omedelbart även om det överklagas.

Detta beslut kan överklagas hos Länsrätten enligt bilaga 2 (formulär 22).

I ärendets slutliga handläggning har deltagit landshövding Mats Svegfors, beslutande och antikvarie Anna Olsfelt, föredragande samt  
A länsassessor Kristina Jaros Åberg och  
E länsantikvarie Birgitta Cedenhag

  
Mats Svegfors

  
Anna Olsfelt



Bilaga:

1. Karta med byggnader numrerade och skyddsområde
2. Hur man överklagar Länsstyrelsens beslut (formulär nr. 22)

Kopia till:

Riksantikvarieämbetet  
Lantmäterimyndigheten, Västmanlands län  
Lantmäterimyndigheten, DRK  
Västmanlands läns museum  
Tekniska museet  
Norbergs kommun  
Föreningen Thorshammar  
Bertil Eklöf  
Lst: Lh, SbE, RÅ

Skyddsområde för byggnadsminnet Thorshammars verkstad, Hinsebo 1:7,  
Norbergs socken, Norbergs kommun, Västmanlands län

